

ROZRZĄDZENIA TESTAMENTOWE CUDZOZIEMIEC JAKO SPADKOBIERCA TESTAMENTOWY

zajęcia nr 4 – Prawo spadkowe 2019/2020

SWOBODA TESTOWANIA

- to możliwość osoby fizycznej (stającej się testatorem) do **dokonania** w drodze testamentu **prawnie skutecznych rozrządzeń swoim majątkiem na wypadek śmierci**
- a więc: to prawna możliwość na **ustanowienie spadkobiercy** (art. 959 i n. kc), na **ustanowienie zapisu lub polecenia** (art. 968 i n. kc) **wydziedziczenie** (art. 1008 i n. KC), **wykluczenie niektórych potencjalnych spadkobierców ustawowych od dziedziczenia ustawowego bez równoczesnego ustanowienia spadkobiercą innych osób (tzw. testament negatywny)**
- inaczej – to zakres uprawnień, którymi dysponuje spadkodawca na wypadek swojej śmierci, odnoszących się do możliwości uregulowania swoich spraw

- Swoboda testowania **nie jest** nieograniczona!
- Ograniczenia:
  - związane z ochroną osób najbliższych testatora (patrz – instytucja zachowku i rezerwy; uprawnienia dziadów z art. 966 kc; uprawnienie do korzystania w ciągu trzech miesięcy od otwarcia spadku z mieszkania i urządzenia domowego, należących do spadku z art. 923 kc)
  - związane z ochroną szczególnych składników spadku (patrz – przepisy dotyczące dziedziczenia gospodarstw rolnych w Polsce na przestrzeni lat, obecnie uchylone)
  - związane z ochroną własności nieruchomości (patrz – nabywanie nieruchomości w drodze dziedziczenia przez cudzoziemców)
  - związane z ochroną treści testamentu (patrz – prawnie dopuszczalne sposoby dokonania rozrządzeń skutecznych na wypadek śmierci i powołania podmiotów do spadku)

USTAWA O NABYWANIU NIERUCHOMOŚCI PRZEZ CUDZOZIEMCÓW

USTAWA O NABYWANIU NIERUCHOMOŚCI PRZEZ CUDZOZIEMCÓW

- zgodnie z art. 1 ust. 1 ww. ustawy **nabycie nieruchomości** przez cudzoziemca **wymaga zezwolenia.**
- zezwolenie jest wydawane, **w drodze decyzji administracyjnej**, przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, jeżeli sprzeciwu nie wniesie Minister Obrony Narodowej, a w przypadku nieruchomości rolnych, jeżeli sprzeciwu również nie wniesie minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Odmowa wydania zezwolenia nie wymaga wystąpienia do Ministra Obrony Narodowej lub ministra właściwego do spraw rozwoju wsi.
- sprzeciw jest wyrażany w drodze postanowienia w terminie 14 dni od dnia doręczenia wystąpienia ministra właściwego do spraw wewnętrznych.
- w szczególnie uzasadnionych przypadkach minister właściwy do spraw wewnętrznych, na wniosek organu, któremu przysługuje prawo sprzeciwu, przedłuża termin na jego wniesienie do 2 miesięcy od dnia doręczenia wystąpienia ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

- minister właściwy do spraw wewnętrznych może w zezwoleniu określić dla cudzoziemca zamierzającego nabyć nieruchomości specjalne warunki, od których spełnienia będzie uzależniona możliwość jej nabycia,
- zezwolenie wydawane jest **na wniosek** cudzoziemca, jeżeli nabycie przez niego nieruchomości nie spowoduje zagrożenia obronności, bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego, a także nie sprzeciwiają się temu względy polityki społecznej i zdrowia społeczeństwa, a cudzoziemiec wykaże, że zachodzą okoliczności potwierdzające jego więzi z Rzeczpospolitą Polską
- zezwolenie powinno określać w szczególności: osobę nabywcy i zbywcy; przedmiot nabycia; specjalne warunki od których spełnienia będzie uzależniona możliwość nabycia przez cudzoziemca jeśli takie zostały ustalone
- zezwozenie jest ważne dwa lata od dnia wydania, może zostać poprzedzone promesą ważną rok
- nabycie nieruchomości przez cudzoziemca wbrew przepisom ustawy jest nieważne!

CUDZOZIEMIEC

□ Cudzoziemcem wg ustawy jest:

1) **osoba fizyczna** nieposiadająca obywatelstwa polskiego,

2) **osoba prawna** mająca siedzibę za granicą,

3) **nieposiadająca osobowości prawnej spółka osób** wymienionych w pkt 1 lub 2, mająca siedzibę za granicą, utworzona zgodnie z ustawodawstwem państw obcych,

4) **osoba prawna i spółka handlowa nieposiadająca osobowości prawnej** mająca siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, kontrolowana bezpośrednio lub pośrednio przez wymienione wyżej osoby lub spółki.

! Zgodnie z ustawą w przypadku spółki handlowej za kontrolowaną, w rozumieniu ustawy, uważa się spółkę, w której cudzoziemiec lub cudzoziemcy dysponują bezpośrednio lub pośrednio powyżej 50% głosów na zgromadzeniu wspólników lub na walnym zgromadzeniu, także jako zastawnik, użytkownik lub na podstawie porozumień z innymi osobami, albo mają pozycję dominującą w rozumieniu przepisów art. 4 § 1 pkt 4 lit. b lub c, lub e ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych.

Nabycie nieruchomości

- w rozumieniu ustawy NABYCIEM nieruchomości jest nabycie prawa własności nieruchomości lub prawa użytkowania wieczystego, na podstawie każdego zdarzenia prawnego – a więc również w drodze dziedziczenia z pewnymi wyjątkami

Ograniczenia w stosowaniu ustawy w zakresie dziedziczenia

- ❑ Przepisów ustawy nie stosuje się do nabycia nieruchomości w drodze dziedziczenia lub zapisu windykacyjnego **przez osoby uprawnione do dziedziczenia ustawowego**. Jeżeli prawo właściwe dla dziedziczenia nie przewiduje dziedziczenia ustawowego, do oceny, czy nabywca nieruchomości jest osobą uprawnioną do dziedziczenia ustawowego, stosuje się prawo polskie.
- ❑ Jeżeli cudzoziemiec, który nabył wchodzącą w skład spadku nieruchomość na podstawie testamentu, nie uzyska zezwolenia ministra właściwego do spraw wewnętrznych na podstawie wniosku złożonego w ciągu dwóch lat od dnia otwarcia spadku, prawo własności nieruchomości lub prawo użytkowania wieczystego nabywają osoby, które byłyby powołane do spadku z ustawy.
- ❑ Jeżeli cudzoziemiec, który nabył nieruchomość na podstawie zapisu windykacyjnego, nie uzyska zezwolenia ministra właściwego do spraw wewnętrznych na podstawie wniosku złożonego w ciągu dwóch lat od dnia otwarcia spadku, prawo własności nieruchomości lub prawo użytkowania wieczystego wchodzi do spadku. Stosuje się wtedy przepisy ust. 2 i 3, z tym że termin, o którym mowa w ust. 3, biegnie od chwili, gdy cudzoziemiec dowiedział się o wejściu do spadku prawa własności nieruchomości lub prawa użytkowania wieczystego.
- ❑ Powyższe stosuje się odpowiednio do udziałów lub akcji spółki handlowej będącej właścicielem lub wieczystym użytkownikiem nieruchomości na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

ZAPAMIĘTAJ! :

- ❑ cudzoziemiec, który nabył wchodzącą w skład spadku nieruchomości (użytkowanie wieczyste) na podstawie **testamentu**, zobowiązany jest **uzyskać zezwolenie**.
- ❑ termin na złożenie wniosku wynosi 2 lata i biegnie od dnia otwarcia spadku.
- ❑ w przypadku, gdy cudzoziemiec **nie uzyska zezwolenia**, prawo własności nieruchomości (użytkowania wieczystego) **nabywają osoby, które byłyby powołane do spadku z ustawy**.
- ❑ jeżeli zezwolenia nie uzyska cudzoziemiec, który prawo własności nieruchomości (użytkowania wieczystego) nabył na podstawie **zapisu windykacyjnego**, prawo to **wchodzi do spadku**.

Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 17 kwietnia 2019 r. II CSK 135/18

- *Ze względu na szczególny tryb nabywania nieruchomości przez cudzoziemców, zawsze występuje ono w dwóch etapach; pierwszym jest stworzenie podstawy nabycia - czynności prawnej albo zdarzenia prawnego, a drugim kontrola państwa, wyrażająca się wydaniem cudzoziemcowi zezwolenia na nabycie nieruchomości. Szczególna regulacja zawarta w ustawie o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców dotyczy tylko drugiego etapu, brak zatem zezwolenia powoduje, że do nabycia prawa do nieruchomości nie dochodzi. W żaden sposób nie podważa to innych skutków czynności prawnej albo zdarzenia prawnego będącego podstawą tego nabycia.*
- *W postępowaniu unormowanym w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców sąd stwierdza tylko nieważność skutku przejścia prawa do nieruchomości, co nie prowadzi do utworzenia kategorii nieruchomości niczyich, obowiązujące bowiem normy prawne pozwalają bez trudu wskazać właściciela nieruchomości, która nie przeszła na cudzoziemca. Jeżeli podmiot, który zbywa prawo nadal istnieje, to zbycie nie wywiera skutku prawnego, a zatem wciąż jest on uprawniony do nieruchomości.*

- **Notariusz** dokumentujący nabycie nieruchomości przez cudzoziemca zobowiązany jest poinformować o tym fakcie ministra do spraw wewnętrznych i administracji w terminie **7 dni** od dnia dokonania czynności notarialnej → a więc przesyła: wypis aktu poświadczenia dziedziczenia wraz z wypisem protokołu dziedziczenia, jeżeli w akcie poświadczenia dziedziczenia stwierdzono dziedziczenie przez cudzoziemca, zaś w poprzedzającym go protokole dziedziczenia stawający złożyli oświadczenie o tym, że w skład spadku wchodzi własność lub wieczyste użytkowanie nieruchomości położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub udziały, akcje lub ogół praw i obowiązków w spółce handlowej będącej właścicielem lub wieczystym użytkownikiem nieruchomości położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; odpis europejskiego poświadczenia spadkowego, jeżeli stwierdzono w nim dziedziczenie przez cudzoziemca, zaś w skład spadku wchodzi własność lub wieczyste użytkowanie nieruchomości położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub udziały, akcje lub ogół praw i obowiązków w spółce handlowej będącej właścicielem lub wieczystym użytkownikiem nieruchomości położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- Obowiązek informacyjny ciąży **również na sądach** w sytuacji, gdy nabycie nieruchomości przez cudzoziemca następuje na podstawie prawomocnego orzeczenia. → przesyła odpis prawomocnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz odpis prawomocnego orzeczenia, na którego podstawie cudzoziemiec nabył nieruchomość położoną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub nabył lub objął udziały, akcje lub ogół praw i obowiązków w spółce handlowej, w tym odpis europejskiego poświadczenia spadkowego.

Wyjątki i zwolnienia

- Zgodnie z przepisem art. 8 omawianej ustawy, nie wymaga uzyskania zezwolenia pewna część nieruchomości – **CHYBA, ŻE** są one położone w strefie nadgranicznej lub są to grunty rolne o powierzchni przekraczającej 1 ha, wówczas zwolnienia ich nie dotyczą.
- Zwolnione jest: nabycie samodzielnego lokalu mieszkalnego w rozumieniu ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali; nabycie samodzielnego lokalu użytkowego o przeznaczeniu garażowym lub udziału w takim lokalu, jeżeli jest to związane z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych nabywcy lub właściciela nieruchomości lub samodzielnego lokalu mieszkalnego; nabycie nieruchomości przez cudzoziemca zamieszkującego w Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 5 lat od udzielenia mu zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej; nabycie przez cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego i zamieszkującego w Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 2 lata od udzielenia mu zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej nieruchomości, które w wyniku nabycia stanowią wspólność ustawową małżonków; nabycie przez cudzoziemca nieruchomości, jeżeli w dniu nabycia jest uprawniony do dziedziczenia ustawowego w rozumieniu prawa polskiego po zbywcy nieruchomości, a zbywca nieruchomości jest jej właścicielem lub wieczystym użytkownikiem co najmniej 5 lat; nabycie przez podmiot, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy, na jego cele statutowe, nieruchomości niezabudowanych, których łączna powierzchnia w całym kraju nie przekracza 0,4 ha na obszarze miast; nabycie nieruchomości przez cudzoziemca, będącego bankiem i jednocześnie wierzycielem hipotecznym, w trybie przejęcia nieruchomości na własność w wyniku bezskutecznej licytacji w postępowaniu egzekucyjnym; nabycie lub objęcie przez bank będący osobą prawną określoną w art. 1 ust. 2 pkt 4 akcji ustawy lub udziałów w spółce, o której mowa w art. 3e ustawy, w związku z dochodzeniem przez ten bank roszczeń wynikających z dokonanych czynności bankowych.

- Ponadto, nie jest wymagane uzyskanie zezwolenia przez cudzoziemców, będących obywatelami lub przedsiębiorcami państw - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym albo Konfederacji Szwajcarskiej, z wyjątkiem nabycia:
  - 1) nieruchomości rolnych i leśnych, przez okres 12 lat od dnia przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej;
  - 2) drugiego domu, przez okres 5 lat od dnia przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.
- Nie jest wymagane też uzyskanie zezwolenia przez cudzoziemców, będących obywatelami państw - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym albo Konfederacji Szwajcarskiej w okresach określonych w ust. 2, w przypadku:
  - 1) nabycia nieruchomości rolnych położonych w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim, opolskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim, zachodniopomorskim - po upływie 7 lat od dnia zawarcia umowy dzierżawy z datą pewną, jeżeli przez ten okres osobiście prowadzili na tej nieruchomości działalność rolniczą oraz legalnie zamieszkiwali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także w województwach: lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, podlaskim, śląskim, świętokrzyskim - po upływie 3 lat od dnia zawarcia umowy dzierżawy z datą pewną, jeżeli przez ten okres osobiście prowadzili na tej nieruchomości działalność rolniczą oraz legalnie zamieszkiwali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
  - 2) nabycia drugiego domu: jeżeli nabywca legalnie, nieprzerwanie zamieszkuje co najmniej 4 lata na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub w celu wykonywania działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu usług turystycznych, przy czym zwolnienie to nie obejmuje obywateli Konfederacji Szwajcarskiej.
- Obywatele państw - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym albo Konfederacji Szwajcarskiej, będący w dniu uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej udziałowcami lub akcjonariuszami spółek handlowych z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mogą do okresów dzierżawy, o których mowa w ust. 2a pkt 1, zaliczyć okres dzierżawy nieruchomości rolnej przez spółkę, jeżeli przez ten okres, będąc udziałowcami lub akcjonariuszami spółki, osobiście prowadzili na tej nieruchomości działalność rolniczą oraz legalnie zamieszkiwali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wydzielniczenie a testament negatywny

Testament negatywny

- To wyłączenie od dziedziczenia osoby z kręgu spadkobierców ustawowych; wychodzimy z założenia, że testament może regulować dziedziczenie w sposób pozytywny, wskazując oznaczonych spadkodawców, lub negatywny, eliminując tylko określone osoby z tego kręgu,
- Nie wynika bezpośrednio z przepisów kc, ale jest dopuszczalny ze względu na swobodę testowania,
- Testament negatywny, o ile spadkodawca nie dokonał wydziedziczenia spadkobiercy nim objętego, nie oznacza pozbawienia tego spadkobiercy zachowku, tzn. ma skutek wyłącznie co do powołania do spadku
- **spadkodawca może się kierować dowolnymi motywami, nie musi ich nawet podawać w treści testamentu**

Dopuszczalność sporządzenia testamentu negatywnego na gruncie aktualnego stanu prawnego nie może być podważona w świetle obowiązującej w prawie spadkowym zasady swobody testowania. Treść testamentu jednak zawsze musi się mieścić w granicach zakreślonych przez przepisy Kodeksu cywilnego. Przede wszystkim zaś musi czynić zadość warunkom ustalonym dla rozrządzeń testamentowych. Ponadto, jako czynność prawna, nie Skutki prawne testamentu negatywnego i wydziedziczenia może być sprzeczny z ustawą, zasadami współżycia społecznego, ani też nie może mieć na celu obejścia ustawy (art. 58 Kc.). Stąd też nie można drogą testamentu negatywnego zrealizować skutku wyraźnie przez prawo zakazanego.⁶ Możliwość wykluczenia w drodze rozrządzenia testamentowego potencjalnych spadkobierców ustawowych bez ustanawiania w ich miejsce innych spadkobierców jest powszechnie przyjęta w literaturze i orzecznictwie.⁷ Testator po prostu wyłącza od dziedziczenia określoną osobę należącą do kręgu spadkobierców ustawowych po nim, nie powołując w to miejsce żadnej innej osoby. Tytułem przykładu można wskazać następującą sytuację: po przyszłym spadkodawcy A mogą ewentualnie dziedziczyć jego dzieci, tj. syn B, córka C i druga córka D. W razie wyłączenia negatywnym rozporządzeniem testamentowym córki D cały spadek, z mocy ustawy, odziedziczą syn B i córka C po 1/2 części każde. Nie ulega jednak wątpliwości, że testament negatywny nie może - w żadnym wypadku - wyłączyć uprawnień Skarbu Państwa jako spadkobiorcy ustawowego. Prawo polskie w ogóle nie zna konstrukcji spadków bezdziedzicznych i z tego powodu nie można naruszyć pozycji Skarbu Państwa określonej w art. 935 § 3 Kc. Tylko wyraźne powołanie spadkobiorcy w testamencie może obalić ustawowy tytuł powołania do spadku Skarbu Państwa, nie można natomiast skutku tego zrealizować poprzez negatywne rozrządzenie testamentowe. - E. Niezbecka, Skutki prawne testamentu negatywnego i wydziedziczenia, Rej. 1992, Nr 7-8.

Uchwała SN z dnia 10.04.1975 r. III CZP 14/75

- *Spadkobierca uprawniony do zachowku wyłączonego od dziedziczenia w drodze testamentu negatywnego - a nie wydziedziczony stosownie do art. 1008 KC - nie traci natomiast roszczenia o zachówek. Do pozbawienia bowiem spadkobiercy uprawnionego do zachowku tego świadczenia pieniężnego niezbędna jest szczególna postać wyłączenia od dziedziczenia, tj. wydziedziczenie przez spadkodawcę z przyczyn w ustawie wskazanych. Rezygnacja spadkodawcy z możliwości wydziedziczenia spadkobiercy uprawnionego do zachowku i wyłączenie go od dziedziczenia jedynie w drodze testamentowego rozrządzenia negatywnego nie pozbawia zatem takiego spadkobiercy roszczenia o to świadczenie pieniężne.*

WYDZIEDZICZENIE

- ❑ to pozbawienie w testamencie zstępnych, małżonka, rodziców prawa do zachowku (patrz art. 1008-1011 kc), pozbawia roszczenia o zachowek
- ❑ przepisy kodeksu cywilnego określają ściśle, jakie okoliczności mogą uzasadniać pozbawienie uprawnionego do zachowku
- ❑ wydziedziczenie jest skuteczne jeśli zostało dokonane w testamencie z uwagi na zaistnienie jednej z okoliczności z art. 1008 kc
- ❑ w orzecznictwie istnieje ugruntowany kierunek, zgodnie z którym dla skuteczności wydziedziczenia konieczne jest wskazanie jego przyczyn w testamencie. Przyczyny te muszą być prawdziwe i jednocześnie dokładnie wskazane, a nie jedynie ogólnikowo wspomniane. Nie muszą jednakże być wymienione na tyle precyzyjnie, ażeby dosłownie odwoływały się do katalogu z art. 1008 kc.
- ❑ spór w doktrynie → czy wydziedziczenie może być częściowe? Przeważający pogląd, że nie – ustawodawca daje możliwość pozbawienia prawa do zachowku a nie do modyfikacji jego wysokości, wydziedziczenie musi być zatem **całkowite**, gdyż ustawa nie daje spadkodawcy innej możliwości
- ❑ WAŻNE → wydziedziczenie nie może zostać dokonane pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu

- spadkodawca w treści testamentu powinien opisać przykłady zachowania uprawnionego do zachowku bądź ich brak, które w jego ocenie pozbawiły go udziału w spadku
- *Przesłuchanie świadków czy przeprowadzenie innych dowodów nie może prowadzić do uzupełnienia treści testamentu o wskazanie przyczyny wydziedziczenia. Nie wyłącza to jednak przeprowadzenia postępowania dowodowego celem ustalenia treści testamentu, która może być ujęta nawet w sposób wymagający żmudnej wykładni. - P. Księżak*
- podanie przyczyny mieszczącej się w katalogu przesłanek pozbawienia prawa do zachowku, która obiektywnie nie istnieje, skutkuje bezskutecznością tego rozrządzenia, tak więc jest możliwość wykazywania braku podstaw wydziedziczenia

Art. 1008 kc

Spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Instytucja przebaczenia

- akt o charakterze ściśle osobistym
- każde zachowanie się spadkodawcy, które ujawnia, wedle obiektywnych kryteriów, że przebaczył. Nie musi ono być skierowane do osoby, której przebacza,
- Kierunki orzecznicze:
  - Uchwała SN z dnia 19 października 2018 r. III CZP 37/18 – *„Przebaczenie przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku może nastąpić także po wydziedziczeniu go w testamencie i do swej skuteczności nie wymaga zachowania formy testamentowej.”*
  - Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 2013-06-24 I C 284/12 (numer 1546330)
„W razie sporządzenia przez spadkodawcę testamentu zawierającego postanowienie i wydziedziczeniu, przebaczenie może mieć wyłącznie postać odwołania tego testamentu. Przebaczenie w dowolnej formie może nastąpić wyłącznie na etapie poprzedzającym sporządzenie testamentu.”
  - Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z 2016-10-12 I C 2233/15 (numer 1883256)
„Przebaczenie po sporządzeniu testamentu jest możliwe tylko przez sporządzenie nowego testamentu.”
  - Wyrok Sądu Okręgowego w Słupsku z 2015-11-06 IV Ca 380/15 (numer 1883260)
„W razie sporządzenia przez spadkodawcę testamentu zawierającego postanowienie o wydziedziczeniu, przebaczenie może mieć wyłącznie postać odwołania tego testamentu. Przebaczenie w dowolnej formie może nastąpić wyłącznie na etapie poprzedzającym sporządzenie testamentu. Wyrazem przebaczenia jest zatem sporządzenie nowego aktu notarialnego – testamentu.”

Inaczej SN → Gdy spadkodawca przebaczył spadkobiercy po wydziedziczeniu go w testamencie, wydziedziczenie to jest bezskuteczne bez względu na formę, w jakiej przebaczenie nastąpiło. III CZP 24/71

- Dowód przebaczenia spoczywa na wydziedziczonym (faktu przebaczenia wykazanej przez powołujących się na wydziedziczenie przyczyny wydziedziczenia). Dowód ten może być przeprowadzony - z braku jakichkolwiek w tym zakresie ograniczeń ustawowych - w jakikolwiek sposób przewidziany w kodeksie postępowania cywilnego.
- Skutkiem przebaczenia wydziedziczonemu jest zachowanie przez niego tylko prawa do zachowku (art. 1008 KC), nadal zaś pozostaje w mocy objęte wydziedziczeniem wyłączenie od spadkobrania, ustawa bowiem normuje skutki przebaczenia tylko w zakresie wydziedziczenia określonego w art. 1008 KC tj. w zakresie jedynie zachowania prawa do zachowku. Przebaczenie to (z art. 1010 KC) nie dotyczy objętego wydziedziczeniem wyłączenia od dziedziczenia. Wyłączenie od dziedziczenia może utracić moc tylko przez stosowną zmianę lub odwołanie testamentu, a zatem tylko przez testament, w tym więc zakresie samo przebaczenie poza testamentem nie będzie wystarczające.

Podstawienie powiernicze a podstawienie zwykłe oraz przyrost

- Zastąpienie jednej osoby inną osobą, dopuszcza się powołanie w testamencie spadkobiercy na wypadek gdyby osoba powołana jako spadkobiercą ustawowy lub testamentowy nie chciała lub nie mogła być spadkobiercą; spadkodawca musi określić w testamencie zarówno spadkobiercę ustanowionego, jak i spadkobiercę podstawionego. – tzw. podstawienie zwykłe
- Niemożliwe jest powołanie spadkobiercy z zobowiązaniem go do zachowania nabytego spadku i do pozostawienia go innej osobie – tzw. podstawienie powiernicze
- Postanowienie testamentu, przez które spadkodawca zobowiązuje spadkobiercę do zachowania nabytego spadku i do pozostawienia go innej osobie, ma tylko ten skutek, że ta inna osoba jest powołana do spadku na wypadek, gdyby spadkobierca nie chciał lub nie mógł być spadkobiercą. Jeżeli jednak z treści testamentu lub z okoliczności wynika, iż spadkobierca bez takiego ograniczenia nie byłby powołany, powołanie spadkobiercy jest nieważne.

Podstawienie zwykły znajdzie zastosowanie gdy:

- ❑ Spadkobierca spadek odrzuci
- ❑ Spadkobierca ustawy zrzekł się dziedziczenia
- ❑ Po stronie spadkobiercy zachodzą przyczyny niezdolności dziedziczenia
- ❑ Spadkobierca został skutecznie wydziedziczony
- ❑ Spadkobierca został uznany za niegodnego

- Instytucja przyrostu znajduje zastosowanie wówczas, gdy spadkodawca powołał spadkobierców testamentowych, a jeden z nich nie chce lub nie może być spadkobiercą. Wówczas przeznaczony dla niego udział, w braku odmiennej woli spadkodawcy, przypada pozostałym spadkobiercom testamentowym w stosunku do przypadających im udziałów.
- Spadkodawca może wyłączyć działanie przyrostu
- Art. 965 kc stanowi *lex specialis* względem art. 926 § 3 kc

Zapis i polecenie

Zapis zwykły

- jest rozrządzeniem testamentowym, w którym spadkodawca zobowiązuje spadkobiercę ustawowego lub testamentowego do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby
- spadkodawca może obciążyć zapisem zwykłym również zapisobiercę → zapis dalszy
- spadkodawca może obciążyć zapisem zwykłym osobę, na rzecz której uczynił zapis windykacyjny

- Dyspozycja spadkodawcy, na podstawie której na spadkobiercy/zapisobiorcę nałożony jest obowiązek dokonania przysporzenia majątkowego na rzecz innej osoby – osoba taka z chwilą otwarcia spadku uzyskuje roszczenie o wykonanie zapisu, więc mamy do czynienia ze stosunkiem zobowiązaniowym
- Przedmiotem zapisu może być każde świadczenie o charakterze majątkowym polegające zarówno na działaniu, jak i na zaniechaniu (znoszeniu). Przedmiotem zapisu może być przeto każde prawo majątkowe, w tym również takie, które spadkobierca, dla wykonania zapisu musi dopiero nabyć.

- zapis zwykły nie może być niemajątkowy
- zapis zwykły musi zostać wyraźnie skonkretyzowany w testamencie, jego źródłem nie może być inna czynność prawna
- dokonany na rzecz oznaczonej osoby
- jest źródłem zobowiązania, a świadczenie to określone zachowanie, do którego jest zobowiązany dłużnik względem wierzyciela
- zapis może być uczyniony pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu
- odpowiednie zastosowanie przepisy o powołaniu spadkobiercy, o zdolności do dziedziczenia i o niegodności (art. 927, 928, 1012, 965, 963 kc)
- Zapis należy do długów spadkowych
- Brak odpowiedzialności solidarnej obciążonych spadkobierców lub zapisobierców → art. 971 kc
- ale gdy przedmiot zapisu jest niepodzielny, to przepisy o solidarnej odpowiedzialności dłużników mogą być stosowane na podstawie art. 380 § 1 kc, a art. 971 kc będzie miał znaczenie do stosunków wewnętrznych podmiotów obciążonych zapisem.
- Zapis zwykły może zostać umieszczony w testamencie sporządzonym w jakiegokolwiek formie,
- Możliwość zwolnienia się z obowiązku świadczenia – art. 973, 974 kc

- w braku odmiennej woli spadkodawcy, zapisobiorca może żądać wykonania zapisu niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu. Jednakże zapisobiorca obciążony dalszym zapisem może powstrzymać się z jego wykonaniem aż do chwili wykonania zapisu przez spadkobiercę.
- roszczenie z tytułu zapisu przedawnia się z upływem pięciu lat od dnia wymagalności zapisu

Zapis windykacyjny

- w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może postanowić, że oznaczona osoba nabywa przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku
- Kodeks cywilny enumeratywnie określa, co może być przedmiotem zapisu windykacyjnego
- Zapis windykacyjny wywołuje skutek rzeczowy z chwilą otwarcia spadku!
- Forma → tylko testament sporządzony w formie aktu notarialnego!
- Ograniczony zakres przedmiotów
- Brak możliwości warunku i terminu
- Odpowiedzialność za długi spadkowe
- To samo postępowanie dla stwierdzenia nabycia spadku
- przepisy o powołaniu spadkobiercy, przyjęciu i odrzuceniu spadku, o zdolności do dziedziczenia i o niegodności stosuje się odpowiednio do zapisów windykacyjnych.
- **przedmiot zapisu windykacyjnego nie wchodzi do spadku i nie podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych. Dochodzi do jego dziedziczenia obok sukcesji uniwersalnej – na zasadzie sukcesji syngularnej.**

- Zapis windykacyjny jest bezskuteczny, jeżeli w chwili otwarcia spadku przedmiot zapisu nie należy do spadkodawcy albo spadkodawca był zobowiązany do jego zbycia. Jeżeli przedmiotem zapisu jest ustanowienie dla zapisobiercy użytkowania lub służebności, zapis jest bezskuteczny, gdy w chwili otwarcia spadku przedmiot majątkowy, który miał być obciążony nie należy do spadku albo spadkodawca był obowiązany do jego zbycia.
- Zapisem windykacyjnym mogą być objęte przedmioty majątkowe wymienione w art. 981[1] § 2 kc należące do majątku wspólnego małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej.

□ Treść zapisu windykacyjnego (przykład):

Jedynym spadkobiercą ustanawiam Karolinę, moja bratanicę, ale z wyłączeniem ze spadku należącego do mnie samochodu, który z chwila mojej śmierci ma stać się własnością mojej żony, Marioli

- charakter prawny mortis causa zapisu windykacyjnego nakazuje oceniać skuteczność takiego rozrządzenia z uwzględnieniem stanu, jaki ma miejsce w chwili otwarcia spadku. Wcześniej, choć czynność taka została już dokonana, nie wywołuje ona żadnych skutków prawnych i może być swobodnie zmieniona. Kwestia, kiedy testator ma dysponować przedmiotem zapisu windykacyjnego, została uregulowana w odrębnym przepisie - w art. 981² KC. Nie ma zatem żadnych podstaw, zwłaszcza w wykładni językowej, aby ograniczać możliwość dysponowania określonymi przedmiotami tytułem zapisu windykacyjnego, stosując jako kryterium to, czy w chwili testowania testator może nimi dysponować. Oznacza to, że za dopuszczalne należy przyjąć rozporządzenie tytułem zapisu windykacyjnego rzeczami i prawami przyszłymi oraz cudzymi. Inną kwestią jest skuteczność takich rozrządzeń, która jest oceniana na podstawie art. 981² KC. W konsekwencji za dopuszczalne i ważne należy uznać rozrządzenie przez jednego z małżonków w testamencie przedmiotem wchodzącym w skład wspólnego majątku małżonków tytułem zapisu windykacyjnego

Polecenie

- rozrządzenie testamentowe, którym spadkodawca nakłada na spadkobiercę lub zapisobiercę obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania **nie czyniąc nikogo wierzycielem** – mamy tutaj stosunek zobowiązaniowy, gdzie spadkobierca/zapisobierca to dłużnik zobowiązany do realizacji polecenia, a druga strona to beneficjariusz, a nie wierzyciel
- Wykonania polecenia może żądać każdy ze spadkobierców, jak również wykonawca testamentu, chyba że polecenie ma wyłącznie na celu korzyść obciążonego poleceniem. Jeżeli polecenie ma na względzie interes społecznych, wykonania go może żądać także właściwy organ państwowy.

- Przedmiotem polecenia jest najczęściej:
  - Organizacja pogrzebu, sposób organizacji, przebieg uroczystości,
  - Życzenie pochowania w określonym miejscu
  - Życzenie aby spadkobierca przeznaczył środki otrzymane w drodze dziedziczenia na kształcenie dzieci/wnuków